

אך יתכן לפרש שהספק הוא האם חל דין 'נתכפרו בעליה' לגבי הדם שאבד, ונפסל כדין חטאת שמתו בעליה [אבל שאר הקרבן כשר], אם לאו.

[כפי ההסבר האחרון צדד החזו"א לפרש מדנפשיה, ולא הזכיר מהשיטמ"ק ור"ג. ויש להעיר כאן על מה שמצינו להגאון חזו"א ז"ל בכמה וכמה מקומות, שכתב לפרש סוגיא או להקשות דבר, ולא העיר שכבר הראשונים, לעתים באותה סוגיא עצמה, העירו אותם דברים או כתבו הפכם. ובודאי לא נעלמו ממנו דבריהם אלא מסיבה שהיתה עמו לא הזכירם. וצריך תלמוד. הגה כמה מהמקומות שליקטה חכתי מדבריו הקד':

חזו"א מעשרות ג,ט) 'אבל אי אפשר לומר...'. – וכבר תרצו כן הראשונים ביזמא שם, עריטב"א ותורא"ש (ותו"י).

או"ח מג,ו – קושיותו מסתירת הסוגיות ביצה לג – ה, כבר הקשה הרשב"א בדף לג ותרץ.

או"ח סב,ו – כתב להסתפק במעביר מרה"י לרה"ר דרך מקום פטור, בתוך ג"ט סמוך לקרקע. וב'חדושי הר"ן' (שבת ת.נ) נקט כדבר פשוט שחייב.

או"ח קיב,יג – נקט בסתם שהלכה כחכמים לענין תחומין בכלי עם מים. ובריטב"א ובמאירי בסוגיא (עירובין צז:) כתבו במפורש להפך. אכן מדברי הרא"ש משמע שהלכה כחכמים אף לענין תחומין.

או"ח קכד וטהרות ז,ז – דן בטומאת כלים הנמצאים לחוש להם לטומאת מת, והקשה מהסוגיא בפסחים יט. וצ"ע שלא העיר כלום מדברי הרז"ה והראב"ד שם (בדף ג ברי"ף)

או"ח קלד לדף טו,ב ד"ה שם למפשט – כבר בארו הרמב"ן וש"ר במקום.

או"ח קלה בהערות במסכת מו"ק – כמה וכמה דברים שכתב שם, נידונו כבר בריטב"א במקומם.

או"ח קנו (דף רנג) – מש"כ בסוגיא בשבת צא. ומחלוקת הראשונים מפורשת היא שם (ומש"כ שאין לומר דמיירי בגרוגרת ממש – לכאורה ברמב"ן שם מפורש להפך).

או"ח מג,ג ר"ש המתיר סמיכת הקדרה בבקעת, אינו שייך לשיטתו הכללית במוקצה' – כבר תמה בבית ישי (טו) שבראשונים מפורש להפך.

יר"ד נו,ב – לא הביא מהר"ן שם מח: (וע"ש ביוס"ד).

ע' גם חזו"א יר"ד סב,כו (ובמובא ביוס"ד ע"ז טז.).

קדשים קמא לד,ג – כתב דלא כהשטמ"ק זבחים עג אות ו, ולא הזכירו.

בכורות יח,ז – במה שצדד לפרש הסוגיא בתמורה יז: ד'דברי הכל' שאמר בר פדא היינו אף לר"א – כן פרש רבנו גרשום שם. תמורה לא,י – עיקר השאלה נידונה בשיטמ"ק במקום, ולא הזכירו.

פרה ג,ח – נקט שאין צריך בגדי כהונה בשחיטת פרה. ולכאורה בתו"י בסוגיא (יומא מב) מבואר להפך. (אם כי יש לתרץ בדוחק, שהתו"י לא דיבר למסקנא, עכ"פ צ"ע מדוע לא הזכיר הדבר. וע"ע קה"י מנחות א,ד).

פרה ז,יא-יב – נקט שהשחיטה עם הפרה פוסלת משום 'מלאכה', ולכן גם בשחט זו אחר זו. ובתו"י ותורא"ש (יומא מג.) מובא שאין פסול אלא בשחט בבת אחת, בסכין ארוכה.

נגעים יג,ח – דן בחטאת העוף הבאה על הספק, אם נודע לאחר הזאה שהיא חייבת, האם היא נאכלת. והסיק מסברה שהיא מותרת, ולא הביא שכן משמע מדברי התוס' בכריתות כג: ובמקום אחר (או"ח קכד, לדף כח) הביא דברי התוס'.

דף כג

'אמר רב הונא אמר רב: הכל מודים שאם משך אחת והקריבה שהשניה מתה'. רש"י פרש אפילו הקריב האבודה, השניה מתה שדחאה בידים וגילה דעתו שלא איפכת לו ממנה. ורבנו גרשום (בע"ב) פרש שקונסים אותו שמתוך מפני שמשך מדעתו.

ובחזון איש האריך לפרש סברת רב הונא, וזו לשונו (תמורה לה, א):
 'נראה דרב הונא סבר דלכולי עלמא מפריש לאבוד כאבוד דמי, רצה לומר דאע"ג דלענין דין 'תמות'
 בעינן אבודה דוקא, שהרי אמרינן אבודה ולא גנובה ולא גזולה, ואבודת לילה לא שמה אבודה, ובכל
 הני אפילו נמצאו לאחר כפרה רועין ולא מתין, וא"כ הדין נותן דאינה אבודה לעולם רועה שהרי חסר
 לה תנאי 'אבודה' [והיינו טעמא דרבנן לרבי אבא דס"ל דנתכפר באבודה שאינה אבודה רועה], מ"מ אם
 לא נמלך וכפר באבודה – שאינה-אבודה תמות, דכן היא הלכה דהנפרשת בשביל אבוד יש לשתיהן דין
 אחת וכיון דבאבודה הושלמו תנאי אבודה, מתפשטת דין 'תמות' על שתיהן. מיהו כיון דבעצם חסר
 לאינה-אבודה תנאי האבוד, הדין נותן שנקבע דלעולם החובה להקריב את האבודה וכיון שאנו קובעין
 כן נגרע השתוות שלהם וחשיבא האבודה כעומדת ליקרב והאינה-אבודה חשיב נפרשת לאחריות ואז אין
 דין תמות מתפשט על אינה-אבודה, וכיון דאילו היה המצוה באבודה בשביל ההצלה של אינה אבודה
 היה הדין נותן דשאינה אבודה רועה, הדין נותן לקבוע כן, ואע"ג דקדם שהוקבע הדין, שתיהן שוות
 ודין 'תמות' על שתיהן ולא שייך כלל הצלה במה שנקריב את האבודה – מ"מ קבעינן הדין ובבת אחת
 ממציא כח הצלה על אינה אבודה ומפריד בין אבודה לאינה אבודה. מיהו כל זה אם המקריב יודע שצריך
 להקריב האבודה אבל אם אינו יודע דין זה ועכשו שתיהן שוות שהרי בעצם שתיהן ראויות להקריב
 והו"ל האבודה כעדיין היא אבודה (ולא עומדת להקריב) בבחינה זו שעדיין אבודה הידיעה (למקריב) שמצותו
 באבודה, וזה מאלמת את האינה-אבודה שהיא עומדת להקריב ומתפשט עלה דין 'תמות' והיינו משך
 אחת מהן דאמר רב הונא, דאפילו משך האבודה – אינה אבודה תמות.

'דרבי סבר לא עשו תקנה בקדשים ואמרינן לך התכפר בשאינה אבודה ואבודה מתה'. התוס' פרשו
 בכגון שהאבודה כחושה ושאינה אבודה שמינה, לכך יקריב אותה אעפ"י שהאחרת תמות, אבל בלאו הכי
 אין לנו להפסיד קדשים אלא יקריב האבודה והשניה תרעה ותימכר.
 ואולם רבנו גרשום כתב שלכך תיקרב השניה, מפני שלא נולדה בה שום ריעותא, משא"כ באבודה נולדה
 ריעותא.

א. לשני הפירושים זהו דין דלכתחילה, אבל מצד עיקר הדין רשאי להקריב איוו שירצה, וכמו שאמרו בברייתא לעיל (טו).
 איוו מהן שירצה יביא. וכן אם נפל מום באחת מהן או שמתה – השניה תיקרב לכל הדעות (כמבואר בנבחים קיב שחייב על
 שתיהן משום 'שחוט' חוץ' כי שתיהן היו ראויות לפניו בשעת שחיטתן).
 ב. ע' בחדושי הנצי"ב הסבר נוסף בדעת רבי. וצ"ב. וע' גם בחזו"א (לה, ב) שהקשה על דברי התוס' וכתב לפרש באופן אחר.
 וע"ע מקדש דוד יד, ח.

'שאם היתה אכילה מועטת אוכלין עמה חולין ותרומה'. ערש"י ותוס'. אודות הכנסת חולין לעזרה ללא עבודה,
 ואכילתם – ע' ביוסף דעת מנחות כא: זבחים צ: וע"ע אגרות משה יו"ד ח"א רכט, א.

'שאם היתה אכילה מרובה אין אוכלין עמה חולין ותרומה כדי שלא תהא נאכלת על הגסה. מאי לאו
אפילו רבי' – הרי שעשו תקנה לקדשים כדי שלא ילכו להפסד, ואעפ"י שיש צד ריוח כשיאכלו חולין
ותרומה עמה שגם האכילות הראשונות של המנחות יהיו על השובע, אעפ"י כמשום תקנת הקדשים אמרו
שלא יאכל על השובע, והכי נמי נאמר לו להעדיף להקריב את האבודה הגם שהיא כחושה מהשניה, כדי
להצילה מהפסד (עפ"י שער המלך קרבן פסח ד, ו וחדושי הגר"ס – בישוב דברי התוס'. וערש"ש שנסאר בקושיא על
התוס'. וכן בחזו"א (לה, ב) הקשה על דבריהם ופרש באופן אחר. וע"ע בחדושי הגר"ר בנגיס ח"ב מז, ז).

וצ"ב, הלא אם יאכל חולין ותרומה עמה, יאכל חלק מהשיריים על השובע והשאר יותר וישרף, ואם לא יאכל חולין הרי יאכל חלק מהשיריים שלא על השובע וחלקם על השובע, וא"כ לכאורה ודאי שכך עדיף לעשות, אף לרבי? ושואר עדיף לאכול על השובע דרך גדולה אעפ"י שחלק מהם ייעשה עי"כ נותר ממילא, ממה שנעבור ב'קום ועשה' על 'למשחה' לאכול שלא בגדולה, שאין לנו לחזור אחר תקנה לקדשים אם ניפסד עי"כ בצד אחר. [וכענין שאסרה תורה לשבור עצם בפסח (כדרך אכילת מלכים, כמש"כ החינוך), הגם שע"כ נצטרך לשרוף מהקרבתו, כגון המוח שבעצמות (ע' פסחים פה), אף כאן כל שעושה משום מצות האכילה בגדולה אין לחוש אם יבוא עי"כ לידי נותר. וע' גם בחדושי הגר"ר בנגיס ח"א נט, שהוציא מכאן שאזהרת לא תותירו ענינה שלא יכוין להותיר אבל אין עליו חיוב לאנוס עצמו ולחשוש פן יתותר. ומדויק לפי"ז מה שרש"י הזכיר ענין הפסד קדשים ולא לאו דבל תותירו, כפי שהקשה ב'גליונות קה"י].

עוד יתכן שבפשטות מדובר שגם אם יאכל חולין ותרומה יש אפשרות שיוכל לאכול כל השיריים, ויתכן שיודמנו כהנים נוספים לאכול, וא"כ אין כאן אלא חשש שמא יבוא לידי הפסד – אשר על כן לרבי אין לנו לעשות תקנה זו במקום שנפסיד דבר אחר.

יצוין שרבנו גרשום (בע"ב) פרש ההוכחה באופן אחר ודלא כפרש"י, וצ"ב.

עוד יש לפרש שהקושיא מהברייתא היא שמוכח שעשיית תקנה בקדשים היא מדאורייתא, שהרי דרשו מן הכתוב שלא לאכול חולין עמה כדי שלא ייפסדו. וא"כ קשה מדוע לא נקריב האבודה הגם שהיא כחושה ואינה מצוה מן המובחר, כדי להציל קדשים מהפסד שהוא דין תורה (עפ"י אחיעזר ח"ב מט. י. וע"ש שהקשה מהסוגיא במנחות סד שאפילו שחט כחושה אומרים לו להביא שמינה הגם שהכחושה תיפסל. ופירש שמחלוקת אמוראים בדבר, ע"ש. וע"ע במובא ביוסף דעת מנחות שם).

(ע"ב) 'זוהב לכפורת'. כמה ראשונים מפרשים ריקוע פחים ציפוי ל'בית הכפורת' דהיינו קדש הקדשים (עפ"י רמב"ם, ריב"א וריטב"א ביומא נה. ומקור הדבר בתוספתא שקלים ג, ה. וע' בפירוש מנחת ביכורים שם; מקדש דוד ב, ב).

*

'זה מדרש דרש יהוידע הכהן אשם הוא וגו' להביא כל דבר הבא ממותר חטאות ואשמות ליקח בדמיו עולות' –

'כל הבא משום חטא ומשום אשמה ילקח בהן עולות (שקלים פ"ו מ"ד). נראה כי הוא משום שאין הקרבן פיוס ושוחד לה' כדי שיכפר במצוה זו את חטאיו – כי אם הוא במחשבה כזו אדרבה הוא מכעיס את השי"ת, ואומר למה לכם רמוס חצרי, ואין חפץ לה' בובחים. ומטעם זה הוא היפוך מדרך בשר ודם שמתנה להתפייס עם מי שחטא לו דוקא במתנה יפה ובהדורים רבים, והשי"ת אדרבה מחוטא שהביא מנחתו אסר עליו ליתן שמן ולבונה, ונתן טעם: כי חטאת הוא ופרש"י שבדין שלא יהא מהודר, שהוא להיפוך מדעת בני אדם דעל חטא מהדרים המתנה ביותר. אבל הטעם בזה שענין הקרבן הוא להתקרב מזה אל השי"ת ולשוב בתשובה ולהיות איש אחר במדות ישרות ובאמונה שלמה שידע שכולו להשי"ת שנתן לו, שזהו ענין עולות, ולכן החטאת אינו בדין שיהא מהודר, ואדרבה לא היה רוצה כלל ליקח מאתו, ורק משום שהקב"ה רוצה בתשובת רשעים הוא לוקח הקרבן, כשיצא מזה שיבין להתנהג בכל מעשיו כידוע שהכל הוא מתנת השי"ת שעל זה מביאין עולות. וזהו מדרש יהוידע כהן גדול שהבא משום חטא ואשמה יביא עולות, שזהו הוא תכלית החטאת' (דרש משה – סוף פר' ויקרא).